

28.10.2010

Dnro 2899/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notari Piatta Skottman-Kivelä

TULLIVIRANOMAISTEN TOIMIVALTA (seloste)

Kantelija arvosteli Pohjoisen tullipiirin virkamiesten menettelyä. Tullitarkastajat olivat nousseet linja-autoon, jossa kantelija oli matkustajana ja pyytäneet hänet ulos suorittaakseen tullitarkastuksen. Tullitarkastuksen syyksi tullitarkastajat olivat ilmoittaneet epäilyn kantelijan syyllistymisestä törkeään huumausainerikokseen. Epäily osoittautui aiheettomaksi.

Kantelijaan kohdistuneiden toimien taustalla oli aiemmin samana päivänä tullitarkastuksessa Suomen ja Ruotsin välisellä rajalla Suomen tullialueella paljastunut epäilty törkeä huumausainerikos, jota oli ryhtynyt selvittämään Pohjoisen tullipiirin rikostorjunta. Kiinniotettu, törkeästä huumausainerikoksesta epäilty mies oli kertonut matkakumppanistaan, joka hetkeä aiemmin oli ylittänyt rajan eri kautta ja nyt odotti häntä kohti pohjoista lähtevässä linja-autossa. Matkakumppanin tuntomerkeiksi kiinniotettu mies oli kertonut ainakin kannettavan tietokoneen ja tummat vaatteet. Tämän johdosta rikostorjunnasta välitettiin sisärajavalvonnan partiolle pyyntö lähteä tavoittamaan bussia, jotta epäillyn mainitsemalle mahdolliselle matkakumppanillekin suoritettaisiin tullitarkastus. Tutkinnanjohtaja määräsi partion suorittamaan kantelijalle tullitarkastus, koska annetut tuntomerkit täsmäsivät häneen. Tarkastuksesta laadittiin pöytäkirja sisärajatarkastuksesta.

Pohjoisen tullipiirin kantelun johdosta antamissa selvityksissä katsottiin kantelijaan kohdistetun tullitarkastus ns. hallinnollisena pakkokeinona. Selvityksissä viitattiin tullilain 14 §:ään, jonka mukaan tullitoimenpiteen suorittamiseksi voidaan suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä mm. tämän saapuessa ja lähtiessä tullialueelta sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä. Tullirikosten esitutkinta ei kuitenkaan ole tullilain 3 §:n mukainen tullitoimenpide.

Apulaisoikeusasiamies Sakslin totesi, että tullilain 14 §:n mukaista toimivaltuutta henkilön pysäyttämiseksi käytetään ensisijaisesti rajoilla sijaitsevilla tullitoimipaikoissa maahantulotarkastuksen yhteydessä. Tulliselvityksen tai -tarkastuksen jälkeen saattaa kuitenkin tulla ilmi seikkoja, jotka edellyttävät henkilön pysäyttämistä ja tarkastamista, mikä olisi mahdollista koko Suomen tullialueella, mutta vain erityisistä syistä. Tässä tapauksessa oli apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan kyseenalaista, oliko asiassa riittäviä perusteita katsoa kysymyksessä olevan tullilain 14 §:ssä tarkoitettuja erityisiä syitä hallinnollisen pakkokeinon käyttämiseksi ulkopuoliseen henkilöön. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan asiassa olikin tosiasiallisesti kyse käynnistyneestä esitutkinnasta, jossa kantelijan oli epäilty syyllistyneen huumausainerikokseen. Jotta häneen on voitu kohdistaa etsintä, on pakkokeinolain mukaisten toimittamisedellytysten tullut täytyä. Apulaisoikeusasiamies piti arvostelulle alttiina Pohjoisen tullipiirin näkemystä siitä, että kantelijaan kohdistuneessa tarkastuksessa on joko käytetty rikosperusteista toimivaltaa tai jatkettu aiemmin Suomen ja Ruotsin välisellä tullialueella aloitettua hallinnollista tarkastusta. Apulaisoikeusasiamies korosti, että viranomainen ei voi puuttua henkilön perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, ilman että toimivallasta ja sen perusteista on selkeä käsitys.

Apulaisoikeusasiamies totesi myös, että henkilöön kohdistuvasta etsinnästä on pidettävä pöytäkirjaa käyttäen poliisiasian tietojärjestelmän pakkokeinolomaketta henkilöntarkastuksesta tai -katsastuksesta.

Koska tulliviranomaisilla oli laillinen, ilmenneen rikosepäilyn tutkintaan perustuva oikeus suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä, AOA katsoi riittäväksi toimenpiteeksi kiinnittää Pohjoisen tullipiirin sekä henkilöntarkastuksesta päättäneen tutkinnanjohtajan huomiota edellä esitettyihin näkemyksiin.